«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Президент Закладу вищої освіти
«Університет Короля Данила»,
доктор юридичних наук, професор
А.І. Луцький
«11» листопада 2026 р.

ВИСНОВОК

Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бородайко Олесі Ростиславівни на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах», підготовлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 Право; тема затверджена Вченою радою Університету Короля Данила 12 липня 2023 р., протокол № 12.

Правові підстави видачі висновку:

На підставі заяви аспірантки Бородайко Олесі Ростиславівни (далі – здобувачка), яка виконала акредитовану освітньо-наукову програму та підготувала дисертацію на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в Закладі вищої освіти "Університет Короля Данила" (далі – Університет), про отримання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації, а також поданої дисертації, копій наукових публікацій, довідки про виконання освітньо-наукової програми та висновку наукового керівника, відповідно до пункту 26 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), структурним підрозділом Університету, що виконує освітньо-наукову програму за спеціальністю 081 Право та здійснив підготовку здобувача – кафедрою права імені академіка УАН о. Івана Луцького (далі – кафедра), з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації 11.11.2026 було проведено засідання, на якому відбулася публічна презентація здобувачкою наукових результатів дисертації та її обговорення.

Витяг
з протоколу засідання кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького Університету Короля Данила від 11.11.2026, на якому відбулася публічна презентація здобувачкою наукових результатів дисертації та її обговорення

Присутні:
Пташник Олександра Іванівна – кандидат соціологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри (головуюча на засіданні кафедри);
Луцький Мирослав Іванович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри (науковий керівник);
Луцький Роман Петрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Криховецький Іван Зеновійович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Зварич Роман Васильович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Луцький Андрій Іванович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Короєд Сергій Олександрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Андрухів Олег Ігорович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри;
Жукевич Ігор Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри.
Порядок денний: публічна презентація здобувачкою Бородайко Олесею Ростиславівною на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право та її обговорення з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.
Слухали: здобувачку Бородайко О.Р. про результати виконання нею дисертаційного дослідження.
Під час виступу аспірантка всебічно обґрунтувала актуальність і наукову значущість обраної проблематики, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет та методологічну основу дослідження. У логічній послідовності охарактеризувала структуру дисертації, висвітлила її основні теоретичні положення, розкрила сутність наукової новизни та окреслила перспективи практичного застосування отриманих результатів.
Особливу увагу здобувачка зосередила на таких концептуальних положеннях і найбільш вагомих наукових результатах дисертаційного дослідження.
Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення ролі правової культури в утвердженні демократичних цінностей, зміцненні верховенства права та формуванні відповідальної взаємодії особи, суспільства і держави. Обґрунтовано, що демократичний розвиток залежить не лише від досконалості законодавства, а й від рівня правосвідомості громадян, довіри до державних інституцій та практичного втілення правових принципів.
У дисертації розкрито багатовимірну природу правової культури, її нормативні, ціннісні, поведінкові та інституційні складові. Встановлено взаємозв'язок між якістю правового регулювання, діяльністю органів публічної влади та формуванням правових переконань громадян. Доведено, що прозорість, підзвітність і справедливість державних рішень є важливими чинниками розвитку правової культури та суспільної довіри.

Окрему увагу приділено правовому заохоченню як засобу стимулювання добровільної соціально відповідальної поведінки та правовому вихованню як механізму формування активної правової суб'єктності, що передбачає не лише засвоєння юридичних знань, а й розвиток практичних навичок реалізації та захисту прав. Досліджено особливості трансформації правової культури в умовах цифровізації, глобалізації та європейської інтеграції. Обґрунтовано необхідність розвитку цифрової правової компетентності, захисту персональних даних, подолання цифрової нерівності та змістовного впровадження європейських правових стандартів з урахуванням національних правових традицій.

Важливим науковим результатом є розроблення інтегративної моделі демократично орієнтованої еволюції правової культури, яка поєднує нормативне закріплення правових цінностей, їх усвідомлення особою, практичне втілення в діяльності державних інституцій та реалізацію у правомірній поведінці. Обґрунтовано положення про правокультурну узгодженість як необхідну передумову демократичного розвитку.

Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» за напрямами «Трансформація правової системи України в умовах розвитку правових систем сучасності (теоретико-правовий та історико-правовий аспекти)» та «Закономірності розвитку і функціонування правової держави».

Метою роботи є комплексне теоретико-правове осмислення закономірностей еволюції правової культури в сучасних демократичних умовах, визначення взаємозв'язку її нормативного, аксіологічного, інституційного й поведінкового компонентів та обґрунтування концептуальних напрямів удосконалення механізмів формування активної правової суб'єктності, зміцнення інституційної довіри й гармонізації національної правової культури з демократичними стандартами.

Об'єктом дослідження є процеси формування, розвитку та трансформації правової культури в умовах демократизації сучасного правового життя.

Предметом дослідження є теоретико-правові закономірності, структурно-функціональні характеристики, ціннісні засади й інституційно-поведінкові механізми еволюції правової культури в демократичному суспільстві, а також чинники її цифрової трансформації та міжправової гармонізації.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема діалектичний, історико-правовий, формально-юридичний, системно-структурний, функціональний, порівняльно-правовий, аксіологічний, антропологічний, прогностичний та метод правового моделювання. Їх комплексне застосування забезпечило всебічне дослідження сутності, структури й закономірностей розвитку правової культури, визначення її ролі в демократичних трансформаціях та обґрунтування перспектив удосконалення правової політики.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих теоретичних положень під час розроблення правової політики України, вдосконалення механізмів демократичної підзвітності публічної влади, обґрунтування програм правової освіти та виховання, підготовки пропозицій щодо позитивного правового стимулювання, забезпечення цифрових прав і здійснення правокультурної складової європейської інтеграції. Результати можуть

застосовуватися в науково-дослідній і експертно-аналітичній діяльності, викладанні дисциплін загальнотеоретичного юридичного циклу, підготовці навчально-методичних матеріалів та формуванні практико-орієнтованих програм розвитку правової компетентності.

Матеріали дисертації використовуються: в навчальному процесі Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» при викладанні курсів «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права»; науково-дослідній та експертно-аналітичній роботі Науково-дослідного інституту імені академіка УАН І.М. Луцького при виконанні наукових програм розвитку Університету Короля Данила, Прикарпатського регіону та України відповідно до плану проведення наукових досліджень, при підготовці науково-практичних експертних висновків, зауважень і пропозицій до законопроектів в зазначеній сфері, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному теоретико-правовому обґрунтуванні закономірностей еволюції правової культури в умовах демократизації суспільства.

Уперше запропоновано інтегративну модель демократично орієнтованого розвитку правової культури, обґрунтовано активну правову суб'єктність як критерій її демократичної зрілості та сформульовано концептуальне положення про правокультурну узгодженість нормативних приписів, правових цінностей, інституційної діяльності й поведінки громадян.

Удосконалено структурно-функціональне розуміння правової культури, наукові підходи до правової політики як механізму її демократичної трансформації та положення щодо правового заохочення як засобу стимулювання соціально відповідальної поведінки.

Дістали подальшого розвитку теоретичні положення про взаємозв'язок правосвідомості, правового виховання і правової культури, особливості формування цифрової правової компетентності та гармонізацію національних правових культур в умовах глобалізації й європейської інтеграції.

Основними науковими результатами роботи є такі положення:

Результати теоретико-правового дослідження еволюції правової культури дозволили узагальнити закономірності її розвитку, структурні особливості, інституційні чинники трансформації та перспективні напрями вдосконалення в сучасних демократичних умовах.

1. Правову культуру визначено як історично зумовлену, ціннісно структуровану й інституційно опосередковану систему правових знань, переконань, нормативних орієнтирів, моделей юридично значущої поведінки та соціальних практик, що забезпечують сприйняття, реалізацію і відтворення права в суспільстві. Обґрунтовано, що її зміст не обмежується юридичною обізнаністю чи формальним дотриманням правових приписів, а охоплює взаємопов'язані суб'єктивні та об'єктивовані прояви правового життя. Запропоновано розмежовувати структурні компоненти правової культури (когнітивний, аксіологічний, психологічно-установчий, поведінковий, інституційний і комунікативно-дискурсивний) та рівні її функціонування (особистісний, груповий, професійний, інституційний і суспільний). Їх взаємодія забезпечує перехід від засвоєння правових знань до формування внутрішньої правової мотивації та стійких моделей правомірної поведінки. Історико-філософська еволюція правової культури відображає перехід

від сприйняття права як зовнішнього владного веління до його розуміння як засобу забезпечення свободи, рівності, людської гідності та взаємної відповідальності. Інтегративний характер правової культури виявляється у взаємозв'язку з правосвідомістю, правомірною поведінкою та правопорядком без ототожнення з ними. Визначальною ознакою демократичної правової культури є формування свідомої, відповідальної та активної правової суб'єктності людини, що дозволяє розглядати її як передумову й результат розвитку демократичної правової державності.

2. Встановлено, що норма права становить базовий нормативний елемент структури правової культури, через який здійснюється формалізація суспільно значущих цінностей, визначення юридично допустимих моделей поведінки та забезпечення нормативної впорядкованості суспільних відносин. Обґрунтовано, що культуроутворювальна роль правових норм визначається не лише їх формальною юридичною чинністю, а й ціннісною обґрунтованістю, змістовною справедливістю, нормативною визначеністю, доступністю та стабільністю правового регулювання. З'ясовано, що в демократичному суспільстві правові приписи набувають належного правокультурного значення за умови їх сприйняття суб'єктами права як легітимних засобів узгодження індивідуальної свободи, суспільних інтересів і меж здійснення публічної влади. Встановлено двосторонній характер взаємозв'язку між якістю нормотворчості та рівнем правової культури, за якого визначеність і передбачуваність нормативного регулювання сприяють формуванню суспільної довіри та правомірної поведінки, тоді як ціннісне сприйняття права безпосередньо впливає на результативність його реалізації. Доведено, що формальне дотримання правових приписів за відсутності їх змістовної відповідності принципам верховенства права, рівності та справедливості не забезпечує належного рівня правової культури, а вибіркове правозастосування поглиблює суперечності між юридично задекларованими цінностями та реальною правовою практикою. Відповідно, критичне осмислення нормативного змісту права крізь призму конституційних принципів і прав людини визначено не як заперечення нормативності, а як прояв зрілої демократичної правової культури.

3. Обґрунтовано, що правова культура, правосвідомість і правове виховання утворюють взаємопов'язану систему формування та відтворення правових цінностей, водночас зберігаючи відносну функціональну самостійність і відмінне призначення в механізмі правового регулювання. Правосвідомість визначено як сферу інтелектуального, ціннісного та емоційно-психологічного освоєння правової дійсності, у межах якої формуються уявлення, оцінки, переконання та установки щодо права. Правове виховання розглянуто як цілеспрямований процес формування відповідних знань, переконань і моделей поведінки, тоді як правова культура виступає ширшим інтегративним феноменом, який охоплює не лише суб'єктивні правові орієнтації, а й результати їх практичної реалізації та інституційного відтворення. Встановлено, що характер взаємодії зазначених категорій визначає ступінь узгодженості між усвідомленням правових вимог, внутрішньою готовністю особи до їх виконання та фактичною правовою поведінкою. З'ясовано, що формування правової культури відбувається не тільки внаслідок організованого виховного впливу, а й через безпосередній досвід взаємодії людини з органами публічної влади, судами та іншими суб'єктами

юридично значущих відносин. Неузгодженість проголошених правових цінностей із реальною діяльністю інституцій створює передумови для поширення правового нігілізму, формального сприйняття нормативних вимог і зниження довіри до права. Відтак системний взаємозв'язок правової культури, правосвідомості та правового виховання визначено як один із фундаментальних механізмів забезпечення ціннісної наступності, нормативної мотивації та стабільності демократичного правопорядку.

4. Встановлено, що демократичні інституції виступають не лише організаційними механізмами реалізації правових норм і забезпечення публічного управління, а й самостійними чинниками еволюції правової культури, які безпосередньо впливають на формування суспільних правових очікувань, нормативних орієнтацій та моделей взаємодії особи з державою. Парламент, судова система, органи виконавчої влади, місцеве самоврядування та інститути громадянського суспільства здійснюють правокультурний вплив через зміст і якість процедур, відкритість прийняття рішень, можливість громадянської участі, ефективність правового захисту та реальну підзвітність носіїв владних повноважень. Обґрунтовано взаємну обумовленість інституційної довіри й розвитку демократичної правової культури, відповідно до якої суспільна довіра стимулює використання правових механізмів, а послідовне дотримання правових принципів і процедур відтворює підстави для її зміцнення. Особливого значення набуває процедурна справедливість, що передбачає неупередженість, передбачуваність, відкритість і належну обґрунтованість владних рішень незалежно від їх відповідності індивідуальним очікуванням учасників правовідносин. Визначено, що інституційна підзвітність забезпечує не лише контроль за діяльністю органів влади, а й формування правокультурної установки на обмеженість публічних повноважень правом та неприпустимість владного свавілля. Доведено, що демократичний характер правових інституцій має оцінюватися не виключно за формальним розподілом компетенції чи законодавчим закріпленням процедур, а передусім за їхньою фактичною здатністю забезпечувати права людини, ефективне оскарження рішень і рівноправну участь громадян у правовому житті. Таким чином, еволюція правової культури в демократичних умовах безпосередньо залежить від узгодженості інституційної організації держави з принципами верховенства права, справедливості та суспільної відповідальності.

5. Обґрунтовано, що державна правова політика виступає стратегічним інструментом цілеспрямованого формування нової моделі правової культури, забезпечуючи системне узгодження нормативного регулювання, інституційної діяльності та громадянської участі з фундаментальними цінностями демократичного суспільства. Встановлено, що її правокультурне призначення полягає не лише у вдосконаленні законодавства чи модернізації правозастосовних механізмів, а й у створенні передумов для внутрішнього сприйняття права як легітимного засобу забезпечення свободи, справедливості та суспільної взаємодії. До пріоритетних напрямів віднесено підвищення якості нормотворення, передбачуваності правозастосування, зміцнення інституційної підзвітності, розвиток правової освіти та механізмів захисту прав людини. Запропоновано принцип правокультурної узгодженості, що полягає у забезпеченні відповідності між проголошеними правовими цінностями, нормативними приписами та реальною діяльністю публічної влади. Підкреслено, що результативність правової

політики має оцінюватися за фактичним рівнем захищеності прав людини, дієвістю демократичного контролю та суспільною довірою до правових інституцій. Перспективним напрямом визначено перехід до людиноцентричної моделі правової політики, заснованої на активній правовій суб'єктності громадян та їхній участі у правотворенні, реалізації права й громадському контролі.

6. Визначено теоретико-правові засади правового заохочення як самостійного позитивного засобу правового впливу, спрямованого на формування та підтримку соціально корисних моделей правомірної поведінки, зміцнення доброчесності, відповідальності, соціального партнерства й добровільної правової активності. Встановлено, що на відміну від примусових механізмів правового регулювання заохочення ґрунтується на створенні додаткових мотиваційних передумов для свідомого вибору юридично значущої поведінки, яка відповідає суспільно визнаним цінностям і правовим принципам. Його функціональне призначення полягає у стимулюванні ініціативності, підтримці позитивних соціальних практик та поступовому формуванні внутрішньої нормативної мотивації, за якої дотримання права сприймається не лише як зовнішній обов'язок, а як усвідомлена ціннісна орієнтація особи. Обґрунтовано, що нормативні межі застосування правового заохочення повинні визначатися принципами юридичної визначеності, прозорості, рівності доступу, пропорційності, недискримінації та неприпустимості прихованого маніпулювання поведінкою суб'єктів права. Встановлено, що формально позитивний характер стимулювальних заходів сам по собі не гарантує їх демократичної легітимності, оскільки дискримінаційні умови надання переваг, необґрунтоване обмеження доступу до заохочень або створення фактичного примусу до формально добровільної поведінки можуть суперечити фундаментальним правовим принципам. Правове заохочення не повинно підміняти гарантованих прав і свобод людини чи перетворювати їх реалізацію на предмет додаткового стимулювання. Доведено, що найбільша правокультурна результативність заохочувальних механізмів досягається за умови їх спрямованості на зміцнення автономної правової активності, суспільної відповідальності та стійкої внутрішньої мотивації до правомірної поведінки, а не на тимчасове пристосування до зовнішньої винагороди.

7. Розкрито сучасний зміст правового виховання як безперервного, системного та ціннісно орієнтованого процесу формування активної правової позиції громадян, розвитку правосвідомості, правомірної поведінки та здатності до відповідальної участі в демократичному правовому житті. Обґрунтовано необхідність трансформації традиційної інформаційно-репродуктивної моделі правового виховання в суб'єктотворчу, яка передбачає не лише засвоєння нормативних положень, а й формування спроможності самостійно ідентифікувати юридично значущі ситуації, аргументовано захищати власні права, оскаржувати неправомірні рішення та визнавати рівноправність інших учасників правовідносин. Встановлено, що пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, мотиваційна та практико-орієнтована функції правового виховання повинні реалізовуватися у взаємозв'язку, забезпечуючи перехід від формального знання правових приписів до усвідомленої та соціально відповідальної правової поведінки. До ефективних механізмів реалізації відповідного підходу віднесено практико-орієнтоване навчання, моделювання правових ситуацій, розвиток навичок юридичної аргументації, залучення до публічних обговорень і демократичних процедур

ухвалення рішень. Доведено, що результативність правового виховання не може визначатися виключно кількістю освітніх чи просвітницьких заходів, оскільки визначальним показником виступає здатність особи реалізовувати набуті правові компетентності у практичній діяльності. Особливе значення має інституційний вимір правового виховання, що формується через повсякденну взаємодію громадян з органами публічної влади, судами, місцевим самоврядуванням та іншими суб'єктами правового життя. З огляду на це формування активної правової позиції громадян потребує узгодження правовиховного впливу з реальною практикою функціонування демократичних інституцій, оскільки саме систематичне підтвердження правових цінностей у повсякденному житті забезпечує стійкість і відтворення демократичної правової культури.

8. Систематизовано основні виклики формування правової культури в цифровому середовищі, пов'язані з інформаційними маніпуляціями, алгоритмічною непрозорістю, порушенням приватності, цифровою нерівністю та обмеженням ефективного правового захисту. Наголошено, що цифровізація, розширюючи доступ до правової інформації, електронних послуг і громадянської участі, водночас створює нові ризики технологічної залежності особи. Обґрунтовано необхідність розмежування технічної грамотності та цифрової правової компетентності, яка охоплює усвідомлення юридичних наслідків цифрової взаємодії, захист персональних даних і здатність використовувати правові механізми оскарження. Визначено, що мінімізація цифрових ризиків потребує прозорості алгоритмічних рішень, належного людського контролю, юридичної відповідальності та недискримінаційного доступу до цифрових сервісів. Підкреслено, що визначальним критерієм розвитку правової культури в умовах цифровізації є не технологічна ефективність, а забезпечення прав людини, збереження її правової автономії, гідності та можливості ефективного захисту своїх прав.

9. Визначено теоретико-правові засади гармонізації національних правових культур як багаторівневого процесу ціннісного, нормативного, інституційного та поведінкового зближення правових систем зі збереженням їхньої історичної самобутності. Обґрунтовано, що гармонізація не зводиться до формальної уніфікації законодавства чи механічного запозичення правових інститутів, а передбачає утвердження спільних демократичних цінностей у правосвідомості, правозастосуванні та суспільній практиці. Основними її напрямами визначено забезпечення прав людини, верховенства права, демократичної підзвітності, розвиток професійної правової культури та громадянської участі. Наголошено, що для України європейська правова інтеграція повинна поєднуватися зі збереженням національних правових традицій та якісним оновленням правозастосування, публічного управління і правової освіти. Узагальнено, що перспективи еволюції правової культури пов'язані з удосконаленням нормотворення, зміцненням процедурної справедливості та інституційної підзвітності, розвитком правового виховання, позитивного правового стимулювання, захистом правової автономії особи в цифровому середовищі та гармонізацією з європейськими стандартами. Підкреслено, що результативність цих процесів залежить від системної взаємодії нормативних, інституційних, ціннісних і поведінкових чинників, які забезпечують перехід від формального визнання права до його практичного утвердження як основи демократичного правопорядку.

Після закінчення доповіді здобувачки, присутніми були поставлені наступні питання:

Запитання доктора юридичних наук, професора Короєда С.О.: Чи може правова культура суспільства випереджати розвиток законодавства та впливати на його оновлення? Яку роль у цьому процесі відіграють правові цінності громадян і наскільки держава повинна враховувати їх під час формування правової політики?

Відповідь здобувача: Так, правова культура може випереджати розвиток законодавства, оскільки суспільні уявлення про справедливість, свободу та права людини нерідко формуються раніше, ніж отримують нормативне закріплення. Саме правові цінності громадян здатні ставати рушійною силою законодавчих змін. Тому держава повинна враховувати їх під час формування правової політики, забезпечуючи відповідність законодавства реальним суспільним потребам і принципам верховенства права.

Запитання доктора юридичних наук, професора Зварича Р.В.: Скажіть будь ласка, чи може держава мати досконале законодавство, але низький рівень правової культури? Які суперечності між нормативним регулюванням і реальною правовою практикою можуть спричиняти таку ситуацію?

Відповідь здобувача: Так, навіть за наявності досконалого законодавства рівень правової культури може залишатися низьким, оскільки якість законів не завжди відповідає якості їх практичного застосування. Основними суперечностями є вибіркове правозастосування, формальне дотримання правових норм, недостатня відповідальність посадових осіб та невідповідність реальної поведінки проголошеним принципам справедливості й верховенства права. Це породжує недовіру до державних інституцій і правовий нігілізм.

Запитання доктора юридичних наук, професора Луцького А.І.: Як Ви вважаєте, чи існує універсальна модель демократичної правової культури, придатна для всіх держав? Чи може надмірне прагнення до уніфікації правових стандартів послаблювати національну правову самобутність?

Відповідь здобувача: Універсальної моделі демократичної правової культури, однаково придатної для всіх держав, не існує, оскільки кожне суспільство має власні історичні традиції, правові цінності та особливості державотворення. Водночас існують універсальні демократичні принципи – верховенство права, справедливість, свобода, рівність і повага до прав людини, які становлять спільну основу її розвитку. Надмірна уніфікація правових стандартів без урахування національних особливостей може призводити до формального запозичення правових моделей та послаблення правової самобутності.

Запитання доктора юридичних наук, професора Андрухіва О.І.: У висновках другого розділу дисертаційного дослідження наголошується на важливості громадської участі та контролю за діяльністю публічної влади як чинників розвитку демократичної правової культури. У зв'язку з цим виникає запитання: чи може посилення громадського контролю не лише сприяти демократизації державного управління, а й ускладнювати процес прийняття управлінських рішень? Як у такому разі забезпечити оптимальне співвідношення між підзвітністю органів державної влади та ефективністю їхньої діяльності?

Відповідь здобувача: Так, посилення громадського контролю може водночас зміцнювати демократію та ускладнювати прийняття управлінських рішень через необхідність додаткових консультацій і процедур узгодження. Однак ефективність

державного управління не повинна досягатися за рахунок обмеження громадської участі. Оптимальний баланс забезпечується прозорістю процедур, чітким розмежуванням повноважень, визначенням розумних строків прийняття рішень і відповідальністю посадових осіб.

Запитання доктора юридичних наук, професора Луцького Р.П: У висновках другого розділу дисертаційного дослідження підкреслюється значення внутрішньої правової мотивації у формуванні демократичної правової культури. У зв'язку з цим виникає запитання: чи достатньо лише юридичних засобів впливу для формування свідомої правомірної поведінки особи, чи визначальну роль у цьому процесі відіграють її моральні переконання, правові цінності та почуття відповідальності перед суспільством?

Відповідь здобувача: Лише юридичних механізмів недостатньо для формування свідомої правомірної поведінки, оскільки вони переважно визначають зовнішні межі дозволеного та обов'язкового. Важливу роль відіграють моральні переконання, правові цінності та особиста відповідальність, які формують внутрішню мотивацію людини.

Після відповідей здобувачки на запитання, слово для висновку було надано науковому керівнику – доктору юридичних наук, професору, професору кафедри Луцькому Мирославу Івановичу. За результатами ознайомлення з дисертаційним дослідженням Бородайко О.Р. на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах» слід насамперед відзначити його актуальність, наукову значущість та своєчасність. В умовах демократичних трансформацій, цифровізації суспільних відносин і європейської інтеграції України особливого значення набуває переосмислення правової культури як важливого чинника утвердження верховенства права, зміцнення довіри до державних інституцій та формування активної правової позиції громадян.

Дисертаційне дослідження характеризується комплексністю, логічною послідовністю викладу та належним теоретико-методологічним обґрунтуванням. Здобувачкою розкрито сутність і структуру правової культури, досліджено вплив демократичних інституцій, державної правової політики, правового заохочення та правового виховання на її розвиток, а також визначено сучасні виклики цифровізації й особливості гармонізації національних правових культур.

На особливу увагу заслуговують запропонована інтегративна модель демократично орієнтованої еволюції правової культури, обґрунтування активної правової суб'єктності як критерію її демократичної зрілості та авторська концепція правокультурної узгодженості. Зазначені положення свідчать про наукову новизну дослідження та його потенціал для подальшого розвитку загальнотеоретичної юридичної науки.

Загалом представлене дослідження справляє позитивне враження, характеризується актуальністю порушеної проблематики, аргументованістю основних положень і практичною спрямованістю отриманих результатів. Робота заслуговує на позитивну оцінку та може бути рекомендована до подальшого розгляду в межах установленої процедури захисту дисертації. Досертація готова до захисту.

Далі слово було надано рецензентам:

Рецензент – Зварич Роман Васильович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри відзначив, що здобувачка Бородайко О.Р. здійснила комплексне

та ґрунтовне дослідження еволюції правової культури в сучасних демократичних умовах, чітко визначила її сутність, структуру, основні складові та закономірності розвитку. Особливої уваги заслуговує авторський підхід до розуміння правової культури не лише як сукупності правових знань і переконань, а як складного соціально-правового явища, що відображає реальний стан правового життя суспільства, рівень правової свідомості, якість діяльності демократичних інституцій та здатність громадян до активної реалізації своїх прав.

Рецензент позитивно оцінив обґрунтування взаємозв'язку правової культури, правосвідомості та правового виховання, визначення ролі правових норм, державної правової політики й демократичних інституцій у формуванні правомірної поведінки. Окремо відзначено наукові положення щодо правового заохочення як засобу позитивного правового впливу, розвитку цифрової правової компетентності та гармонізації національної правової культури з європейськими стандартами.

Підсумовуючи, рецензент наголосив, що дисертаційне дослідження характеризується науковою новизною, логічною послідовністю, належною аргументованістю та практичною значущістю, а сформульовані висновки становлять вагомий внесок у розвиток теоретико-правових уявлень про правову культуру та перспективи її демократичної трансформації.

Таким чином, ознайомлення з дисертацією Бородайко Олесі Ростиславівни на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах», дає підстави вважати, що дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, і тому заслуговує позитивного висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Здобувачка та її робота готові до захисту.

Рецензент – Жукевич Ігор Васильович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри відзначив високий рівень наукової новизни дисертаційного дослідження Бородайко О.Р., наголосивши на оригінальності авторського бачення еволюції правової культури в умовах демократичних перетворень.

На особливу увагу, на думку рецензента, заслуговує переосмислення критеріїв оцінювання правової культури, відповідно до якого її розвиток визначається не стільки обсягом правових знань чи формальним дотриманням законодавства, скільки здатністю людини свідомо реалізовувати свої права, брати участь у суспільно-правових процесах і впливати на діяльність публічної влади. Такий підхід дозволяє по-новому розкрити взаємозв'язок між демократичними цінностями, правовою поведінкою та реальним функціонуванням державних інституцій.

Рецензент позитивно оцінив авторське обґрунтування правокультурної узгодженості, яке відкриває можливості для виявлення суперечностей між проголошеними правовими принципами та практикою їх реалізації. Важливим науковим результатом рецензент також визначив розширення розуміння правового виховання як процесу формування самостійної, відповідальної та критично мислячої особистості, здатної не лише дотримуватися правових приписів, а й оцінювати діяльність держави з позицій справедливості та верховенства права.

Окремо рецензент підкреслив значення висновків щодо гармонізації національних правових культур у контексті європейської інтеграції. На його переконання, цінність запропонованого підходу полягає в обґрунтуванні необхідності не механічного запозичення європейських правових стандартів, а їх органічного впровадження у правову свідомість, професійну діяльність юристів і повсякденні суспільні практики зі збереженням національних правових традицій.

Дисертація Бородайко О.Р. вирізняється концептуальною самостійністю, науковою аргументованістю та перспективністю запропонованих положень. Її результати мають важливе значення для розвитку теоретико-правової науки, вдосконалення юридичної освіти та формування дієвих механізмів демократичного розвитку українського суспільства. Дисертація відповідає встановленим вимогам і готова до захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Короєд С.О. відзначив, що у дисертаційному дослідженні Бородайко О.Р. здійснено ґрунтовне теоретико-правове осмислення еволюції правової культури в сучасних демократичних умовах, запропоновано оригінальний авторський підхід до розуміння закономірностей її розвитку та обґрунтовано низку положень, які мають істотне значення для сучасної юридичної науки.

Особливої уваги, на думку професора, заслуговує наукова новизна дослідження, що виявляється у формуванні цілісної моделі еволюції правової культури, обґрунтуванні активної правової суб'єктності людини як критерію її демократичної зрілості та розробленні концепції правокультурної узгодженості. Важливим науковим здобутком є переосмислення традиційних підходів до оцінювання правової культури, за якого визначального значення набувають не формальні показники законослухняності, а реальна здатність людини здійснювати свої права, впливати на діяльність публічної влади та відповідально брати участь у правовому житті суспільства.

На окрему позитивну оцінку заслуговує високий рівень структурної організації та наукового викладу дисертаційного дослідження Бородайко О.Р. Робота вирізняється логічною побудовою, послідовністю розкриття досліджуваної проблематики, переконливістю наукової аргументації та виваженістю авторських суджень. Матеріал викладено державною мовою з дотриманням академічних стандартів, належною термінологічною точністю та змістовною узгодженістю. Сформульовані висновки є обґрунтованими, відображають результати виконання поставлених завдань і засвідчують системність проведеного дослідження.

Професор особливо наголосив, що дисертація Бородайко О.Р. є самостійною, завершеною та концептуально виваженою науковою працею, яка характеризується цілісністю авторського задуму, теоретичною глибиною та науковою значущістю отриманих результатів. Її положення становлять вагомий внесок у розвиток загальнотеоретичної юриспруденції та відкривають перспективи для подальших наукових досліджень у сфері правової культури й демократичної трансформації правової системи. Робота відповідає встановленим вимогам і тому здобувачка може бути допущена до захисту своєї дисертації.

Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Луцький Р.П. наголосив на тому, що представлена дисертаційна робота Бородайко О.Р. привертає увагу насамперед оригінальністю наукового підходу, глибиною теоретичного

осмислення та актуальністю порушеної проблематики. Особливу цінність дослідження становить прагнення авторки вийти за межі традиційного розуміння правової культури як сукупності юридичних знань і навичок правомірної поведінки та розкрити її як динамічне явище, що безпосередньо впливає на якість демократії, характер взаємовідносин людини й держави та реальність утвердження верховенства права.

На особливу увагу заслуговує обґрунтування активної правової суб'єктності особи як показника демократичної зрілості правової культури, а також авторське положення про правокультурну узгодженість, яке дозволяє по-новому оцінити співвідношення проголошених правових цінностей і реальної діяльності державних інституцій.

Важливим здобутком дисертації є переконливе обґрунтування того, що справжній розвиток правової культури вимірюється не кількістю прийнятих законів чи формальним дотриманням правових приписів, а здатністю права реально забезпечувати свободу, справедливість, людську гідність і відповідальну участь громадян у суспільному житті. Саме такий підхід надає дослідженню наукової самобутності, теоретичної завершеності та практичної значущості. Викладене вище свідчить, що дисертація відповідає встановленим вимогам і тому може бути подана до захисту у спеціалізовану вчену раду.

Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Андрухів О.І. відзначив, що вагомим здобутком дисертаційного дослідження Бородайко О.Р. є вдосконалення наукових підходів до розуміння правового заохочення як важливого інструменту формування демократичної правової культури. Особливий інтерес становить авторське обґрунтування того, що ефективність правового регулювання визначається не лише здатністю держави встановлювати обов'язки та застосовувати юридичну відповідальність, а й умінням створювати правові умови, за яких суспільно корисна поведінка стає результатом свідомого й добровільного вибору особи.

На позитивну оцінку заслуговує розкриття правового заохочення крізь призму справедливості, рівності, пропорційності та свободи волевиявлення. Важливим є висновок здобувачки про необхідність чіткого розмежування позитивного правового стимулювання та прихованого маніпулювання поведінкою людини, оскільки навіть формально сприятливі юридичні механізми можуть втрачати свою демократичну цінність у разі порушення принципів рівності й добровільності.

Наукова цінність запропонованого підходу полягає у зміщенні акценту від зовнішнього стимулювання правомірної поведінки до формування внутрішньої правової мотивації та особистої відповідальності. Такий погляд розширює традиційне розуміння функціонального призначення права та відкриває перспективи вдосконалення правових механізмів підтримки громадянської ініціативності, доброчесності й соціально відповідальної поведінки.

Отже, дисертація відповідає всім вимогам і може бути рекомендована до захисту.

Узагальнюючи висловлені в процесі обговорення дисертації думки, *головуюча фахового семінару, кандидат соціологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри Пташник О.І.* наголосила на тому, що в дисертаційному дослідженні Бородайко О.Р. запропоновано сучасне міждисциплінарне бачення правової культури, яке поєднує юридичні, соціальні, ціннісні та поведінкові аспекти її

розвитку. Особливо важливим є те, що авторка розглядає правову культуру не як статичну сукупність правових знань і переконань, а як динамічний процес, у якому відображаються реальні зміни суспільної свідомості, характер взаємодії людини з державою та рівень демократичної зрілості суспільства.

Головуюча підкреслила, що наукова новизна дослідження полягає насамперед у формуванні цілісної концепції еволюції правової культури, яка дозволяє простежити взаємозалежність правових цінностей, нормативного регулювання, діяльності державних інституцій та поведінки громадян. На особливу увагу заслуговує положення про те, що демократична трансформація правової культури відбувається не лише через зміну законодавства, а передусім через утвердження права в суспільній свідомості, повсякденних практиках і реальних механізмах захисту людської гідності та свободи.

Окремо відзначено практичну спрямованість дисертації, зокрема можливість використання її результатів для вдосконалення державної правової політики, розвитку правової освіти, формування відповідальної громадянської поведінки та підвищення ефективності взаємодії суспільства з органами публічної влади.

Підсумовуючи обговорення, головуюча зазначила, що дисертаційне дослідження Бородайко О.Р. є актуальною, науково обґрунтованою та концептуально завершеною працею, яка вирізняється оригінальністю авторських положень, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичною значущістю. Висловлені учасниками семінару позитивні оцінки засвідчують наукову цінність отриманих результатів і перспективність їх подальшого використання в юридичній науці та практиці демократичного державотворення.

Присутні на засіданні одноголосно запропонували висловили пропозицію визнати дисертаційне дослідження Бородайко О.Р. самостійною, завершеною та концептуально цілісною науковою працею, що характеризується належним рівнем теоретичного обґрунтування, науковою новизною та практичною значущістю. У дисертації сформульовано оригінальні наукові положення, висновки й рекомендації, спрямовані на комплексне розв'язання актуальної наукової проблеми еволюції правової культури в сучасних демократичних умовах.

Одержані результати поглиблюють теоретико-правове розуміння закономірностей розвитку правової культури, розкривають її значення для утвердження верховенства права, формування активної правової суб'єктності людини, зміцнення демократичних інституцій та вдосконалення взаємовідносин особи, суспільства і держави. Наукові здобутки дисертантки становлять вагомий внесок у розвиток сучасної теорії держави і права та мають перспективи практичного використання у правотворчій, правозастосовній, науковій та освітній діяльності.

За результатами обговорення *учасники засідання дійшли одностайного висновку*, що дисертація Бородайко О.Р. відповідає встановленим вимогам до наукових праць відповідного рівня та може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Також *присутні на засіданні одноголосно запропонували* схвалити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

ВИСНОВОК

щодо дисертації Бородайко Олесі Ростиславівни на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертації Бородайко О.Р. зумовлена необхідністю переосмислення ролі правової культури в умовах сучасних демократичних трансформацій, європейської інтеграції України та цифровізації суспільних відносин. Особливого значення набуває подолання суперечності між формальним закріпленням демократичних цінностей і реальним станом їх практичної реалізації. За таких умов важливим є формування свідомої правомірної поведінки, зміцнення довіри до державних інституцій, розвиток правосвідомості та активної правової позиції громадян. Дослідження спрямоване на обґрунтування нових підходів до розвитку правової культури, за яких верховенство права, справедливість, свобода та людська гідність стають не лише нормативно закріпленими принципами, а й реальними орієнтирами суспільного життя. Саме це визначає теоретичну значущість і практичну цінність дисертаційного дослідження для розвитку демократичної правової держави в Україні.

Наукове завдання, за розв'язання якого здобувачка заслуговує присудження ступеня доктора філософії полягає в комплексному теоретико-правовому обґрунтуванні закономірностей еволюції правової культури в сучасних демократичних умовах, розробленні цілісної моделі її розвитку на основі взаємодії нормативних, ціннісних, інституційних і поведінкових чинників, а також визначенні концептуальних засад формування активної правової суб'єктності людини, зміцнення демократичного правопорядку та утвердження верховенства права, справедливості й взаємної відповідальності держави та особи.

На основі проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень; *найсуттєвішими науковими результатами, які одержала здобувачка особисто та які характеризуються достовірністю та науковою новизною, є такі:*

– авторкою вперше сформульовано інтегративну модель демократично орієнтованої еволюції правової культури, яка розкриває взаємозв'язок нормативних, ціннісних, інституційних і поведінкових чинників та обґрунтовує необхідність практичного утвердження демократичних правових принципів;

– обґрунтовано положення про активну правову суб'єктність людини як визначальний критерій демократичної зрілості правової культури, що виявляється у свідомому сприйнятті правових цінностей, відповідальній поведінці та здатності захищати власні права;

– запропоновано авторську концепцію правокультурної узгодженості, яка передбачає відповідність між нормативними приписами, проголошеними правовими цінностями та реальною діяльністю державних інституцій;

– удосконалено структурно-функціональне розуміння правової культури шляхом систематизації її основних компонентів і рівнів функціонування, що дозволяє комплексно оцінювати особливості її розвитку;

– поглиблено наукові положення щодо державної правової політики як інструменту демократичної трансформації правової культури, результативність

якого визначається реальним забезпеченням прав людини, процедурною справедливістю та суспільною довірою;
– удосконалено теоретико-правовий підхід до правового заохочення як засобу позитивного стимулювання добровільної, соціально відповідальної поведінки з дотриманням принципів справедливості, рівності та пропорційності;
– дістали подальшого розвитку наукові положення щодо взаємозв'язку правової культури, правосвідомості та правового виховання, зокрема обґрунтовано необхідність формування активної правової позиції особи через практичне засвоєння правових цінностей;
– розвинуто доктринальні підходи до цифрової правової культури, визначено значення цифрової правової компетентності, захисту персональних даних, прозорості алгоритмічних рішень і збереження правової автономії людини;
– поглиблено наукове розуміння гармонізації національних правових культур як процесу зближення демократичних цінностей, правових стандартів та інституційних практик зі збереженням національної правової самобутності.
Зазначені результати засвідчують комплексний характер проведеного дослідження, самостійність авторських наукових положень та їхнє значення для подальшого розвитку теорії держави і права.
Значення наукових результатів для теорії і практики та рекомендації щодо використання. Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про закономірності еволюції правової культури в демократичному суспільстві та обґрунтуванні нових підходів до її розвитку. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення державної правової політики, правотворчої та правозастосовної діяльності, розвитку правової освіти, зміцнення демократичних інституцій і забезпечення прав людини, а також у науковій та освітній діяльності.
Матеріали дисертації використовуються: в навчальному процесі Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» при викладанні курсів «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права»; науково-дослідній та експертно-аналітичній роботі Науково-дослідного інституту імені академіка УАН І.М. Луцького при виконанні наукових програм розвитку Університету Короля Данила, Прикарпатського регіону та України відповідно до плану проведення наукових досліджень, при підготовці науково-практичних експертних висновків, зауважень і пропозицій до законопроектів в зазначеній сфері.
Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується:
– використанням комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що дозволило забезпечити системність, об'єктивність і всебічність дослідження, а також належну наукову аргументацію одержаних результатів;
– ґрунтовним аналізом наукового доробку українських і зарубіжних дослідників, критичним осмисленням наявних теоретичних підходів, зіставленням доктринальних поглядів та формуванням самостійних авторських висновків;
– репрезентативністю наукової та нормативно-правової бази, що охоплює положення національного законодавства, фундаментальні й сучасні наукові праці, офіційні аналітичні, статистичні та інформаційні матеріали;
– послідовністю наукового викладу та внутрішньою узгодженістю дослідження, органічним взаємозв'язком теоретичних положень і практичних аспектів

проблематики, логічністю аргументації та концептуальною єдністю сформульованих висновків;
– відповідністю отриманих наукових результатів визначеній меті та поставленим завданням, належним теоретичним обґрунтуванням авторських положень, їх науковою значущістю та можливістю практичного застосування запропонованих рекомендацій;
– достатністю та належною репрезентативністю емпіричного матеріалу, аналіз якого забезпечив фактичне підґрунтя для перевірки наукових положень, підтвердження достовірності результатів і формулювання аргументованих узагальнень.
Особистий внесок здобувачки. Дисертаційна робота Бородайко О.Р. становить самостійну, логічно завершену та концептуально цілісну наукову працю, підготовлену на основі особистих досліджень здобувачки. Представлені в роботі наукові положення, висновки та практичні рекомендації є результатом її власних теоретичних пошуків, критичного осмислення досліджуваної проблематики та формування оригінальної авторської позиції.
У процесі дослідження належну увагу приділено опрацюванню наукових здобутків українських і зарубіжних учених, аналізу різних доктринальних підходів та визначенню дискусійних аспектів порушеної проблеми. Запозичені наукові ідеї, концепції та положення використано з дотриманням принципів академічної доброчесності й відповідним посиланням на першоджерела. Їх залучення має аналітичний і порівняльний характер та слугує теоретичним підґрунтям для аргументації власних наукових висновків здобувачки.
Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького Університету Короля Данила, де було виконано дисертацію, а також оприлюднені на чотирьох наукових конференціях, а саме: «Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 7–8 лютого 2024 р.); «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.); «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.) та «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 18–19 лютого 2025 р.).
Публікації. Основні наукові результати дисертації висвітлені у 8 наукових публікаціях, з яких 4 статті опубліковані в наукових фахових виданнях України та 4 тези доповідей, оприлюднених у збірниках матеріалів конференцій.
Публікації відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.
Наукові результати в опублікованих наукових працях не повторюються. *Всі представлені наукові публікації здобувачки зараховуються за темою дисертації, а саме:*
1. Бородайко О.Р. Виклики й перспективи гармонізації Національних правових культур у контексті Європейської інтеграції України. Науковий вісник публічного

та приватного права. 2025. Випуск 3. С. 22-26. DOI:https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.3.4.
2. Borodaiko Olesia. Legal education as a response to the transformation of social orientations: challenges of globalization. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. № 3. pp. 74-79. DOI: https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.3.13.
3. Бородайко О.Р. Цифровізація та інституційна довіра: правовий аналіз взаємозв'язку. Правові новели. 2024. № 23. Том 2. С. 5-11. DOI: https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.2.1.
4. Бородайко О.Р. Цифровий простір як нове середовище формування правової культури: загрози, можливості та механізми правового забезпечення. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 11. С. 569–571. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-11/126.
5. Бородайко О.Р. Правова політика як чинник формування сучасної моделі правової культури України. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 лютого 2025 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 30-33.
6. Бородайко О.Р. Правове заохочення як інструмент соціального партнерства в умовах глобалізованої держави. Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 вересня 2024 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 61-63.
7. Бородайко О.Р. Правова культура, свідомість і виховання: точки перетину та взаємовплив. Реформування українського законодавства: проблемні питання та шляхи їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 07–08 лютого 2024 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 14–16.
8. Бородайко О.Р. Цифрова правова культура як чинник легітимації державної соціальної політики. Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16–17 квітня 2024 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 36-39.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Форма і зміст дисертації та анотації відповідають вимогам, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядком присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Предмет дослідження визначений у межах науки теорії держави та права.

Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною та науково обґрунтованою працею, що вирізняється цілісністю авторської концепції, глибиною теоретичного

аналізу та практичною значущістю одержаних результатів. Сформульовані наукові положення, висновки й рекомендації характеризуються логічністю, належною аргументацією та змістовою взаємоузгодженістю, забезпечують розв'язання поставленого наукового завдання й відображають особистий внесок здобувачки в розвиток теоретико-правової науки.

Анотація належним чином відтворює зміст дисертації, висвітлює її мету, основні результати, наукову новизну та можливості практичного використання запропонованих положень.

Структура, зміст і обсяг дисертаційної роботи та анотації відповідають установленим нормативним вимогам до наукових досліджень відповідного кваліфікаційного рівня.

Висновок:

1. Дисертація Бородайко Олесі Ростиславівни на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах», яка підготовлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є самостійною, завершеною та цілісною кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачкою особисто. У роботі представлено нові, належним чином обґрунтовані наукові положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, що мають істотне значення для розвитку юридичної науки. Отримані результати засвідчують особистий науковий внесок здобувачки, характеризуються концептуальною єдністю, науковою новизною та практичною значущістю.
2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бородайко Олесі Ростиславівни на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах», яка підготовлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.
3. Допустити здобувачку Бородайко Олесю Ростиславівну до проходження процедури її атестації разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту її наукових досягнень у формі підготовленої нею дисертації на тему «Еволюція правової культури в сучасних демократичних умовах» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Голосували "за" – 9 присутніх на засіданні кафедри докторів і кандидатів наук.

Головуюча на засіданні –
в. о. завідувача кафедри права
імені академіка УАН о. Івана Луцького
Університету Короля Данила,
кандидат соціологічних наук, доцент О.І. Пташник